

LUND UNIVERSITY

Facklig organisationsgrad ur ett nordiskt perspektiv

Kjellberg, Anders

2022

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Kjellberg, A. (2022). *Facklig organisationsgrad ur ett nordiskt perspektiv*. Medlemsutveckling hos fackföreningar och arbetsgivarorganisationer, Göteborg, Sverige.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

*Medlemsutveckling hos fackföreningar och arbetsgivarorganisationer –
webbinarium arrangerat av Centrum för forskning om arbete och
sysselsättning (WE) vid Göteborgs universitet och Chalmers
torsdagen 29 september 2022*

Facklig organisationsgrad ur ett nordiskt perspektiv

Anders Kjellberg

Sociologiska institutionen, Lunds universitet

LUND UNIVERSITY
Faculty of Social Sciences

Tabell 1. Några grundläggande fakta om Danmark, Finland, Norge och Sverige

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
Befolkning 2022 (miljoner)	5,8	5,6	5,5	10,2
Andel utrikesfödda i befolkningen 2019	10,5%	7,0%	15,6%	19,5%
Andel tidsbegränsat anställda 2020	10,9%	14,9%	7,8%	15,4%
Gentsystem (statssubventionerade fackliga a-kassor)	X	X	-	X
Kompletterande fackliga inkomstförsäkringar	X	-	-	X
Inkomsttak i arbetslöshetsförsäkringen	X	-	X	X
Lagstiftning om anställningsskydd	-*	X	X	X
Facklig organisationsgrad totalt	63% 2019	59% 2019	50% 2021	70% 2021
- i privat sektor	**		37% 2020	65% 2021
Arbetsgivarnas organisationsgrad totalt	68% 2018	69% 2018	ca 82% 2021	89% 2020
- i privat sektor			73% 2021	83% 2020
Kollektivavtalens täckningsgrad totalt	82% 2018	89% 2017	65% 2021	90% 2020
- i privat sektor			47% 2021	85% 2020
Allmängiltigförklaring av kollektivavtal	-	X	X***	-
Krav på minsta fackanslutning för kollektivavtal	50% i handeln	-	10%	-
Lagstiftade minimilöner	-	-	-	- 2

Källor och anmärkningar till tabell 1

Källor: OECD: <https://data.oecd.org/migration/foreign-born-population.htm#indicator-chart> och <https://data.oecd.org/emp/temporary-employment.htm>; Kjellberg 2022a; OECD Main indicators and characteristics of collective bargaining Denmark/Finland; OECD.Stat; Alsos, K. & Nergaard, K. & Svarstad, E. (2021) *Arbetsgiverorganisering og tariffavtaler*. Oslo: Fafo 2021:07 samt Nergaard, K. *Organisajonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2020 og 2021*, Oslo: Fafo 2022 samt kompletterande uppgifter från Kristine Nergaard, Fafo. Se vidare Kjellberg 2022d om ”The nordic model of industrial relations”.

Facklig organisationsgrad, arbetsgivarnas organisationsgrad och kollektivavtalens täckningsgrad avser *andelen anställda* som är med i en fackförening, arbetar i företag/myndigheter som är medlemmar i en arbetsgivarorganisation respektive omfattas av kollektivavtal.

* I Sverige Las 1974-, i Finland 1988-, i Norge motsvarande regler i Arbetsmiljölagen. Danmark saknar motsvarande lagstiftning men vissa regler finns i *Funktionærloven*, t ex uppsägningstid om 1-6 månader.

** Facklig organisationsgrad i Danmark avser anställda + arbetslösa.

*** I Norge förekommer allmängiltigförklaring av kollektivavtal i vissa branscher, närmare bestämt de kollektivavtalade minimilönerna. Branscherna i fråga har låg facklig organisationsgrad och/eller en hög andel arbetskraftsmigranter såsom byggsektorn och hotell- och restaurangbranschen. Se nedan sidan ”Kommentarer (3) till tabell 3 (Norge)”.

Tabell 2. Facklig organisationsgrad i fyra nordiska länder 1990-2021 (procent)

	1990	1993	2000	2006	2010	2015	2019	2020	2021	1990-	2000-
Sverige	81	85	81	77	71	69	68	69	70	-11	-11
Finland	76	84	74	72	71	68	59			-17	-15
Danmark (1)	76	77	75	69	69	/ 64	63	65	63	-13	-12
Danmark (2)	75	72	72	65	62	/ 55	52	53	51	-24	-21
Norge	57	57	52	/ 51	51	50	50	51	50	-7	-2

Anmärkning 1. Snedstreck (/) markerar brott i serie. Angående Danmark, se Appendix nedan.

Anmärkning 2. Sverige avser årsmedeltal 16-64 år exklusive heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna.

Danmark (2) exklusive så kallade alternativa ("gula") fackföreningar (tecknar i allmänhet inte kollektivavtal). Både Danmark (1) och Danmark (2) inkluderar arbetslösa.

Tre förändringar som underminerade Gent-systemen i Danmark, Finland och Sverige

Den internationellt mycket höga fackliga organisationsgraden i Danmark, Finland och Sverige brukar sättas i samband med det så kallade **Gent-systemet**, dvs förekomsten av statssubventionerade fackliga a-kassor. I Norge avskaffades Gent-systemet 1938.

I såväl Danmark som Finland och Sverige inleddes processer som underminerade Gent-systemet och medförde starkt sjunkande organisationsgrad samt i Danmark dessutom framväxten av alternativa eller så kallat gula fackföreningar:

- I Danmark genom en lag införd 2002 av en borgerlig regering om att tillåta **tvärfackliga a-kassor**. Dessa kom att främja tillväxten av alternativa eller gula fackföreningar, vilket försvagade de traditionella fackförbunden och a-kassorna, särskilt på LO-området (Ibsen & Kjellberg 2016).
- I Finland genom ett initiativ av personer från näringslivet 1992 om att bilda en **fristående tvärfacklig a-kassa** (YTK) som med sina idag ca 500 000 medlemmar är Finlands i särklass största a-kassa och till vilken är knuten en förening, YTK-föreningen (Shin & Böckerman 2019, Bergholm & Sippola 2022)
- I Sverige genom de **kraftigt förhöjda a-kasseavgifterna** under perioden 2007-2013 och andra förändringar som alliansregeringen genomförde.

Den norska organisationsgraden uppvisar en betydligt större stabilitet än den danska, finländska eller svenska (Kjellberg & Nergaard 2022).

Källor till tabell 2

- Sverige: specialkörningar av AKU årsmedeltal anställda 16-64 år exklusive heltidsstuderande som deltidsarbetar vid sidan om studierna (Kjellberg 2022a-b).
- Danmark 1980-2012 och 2015-2016: egna beräkningar utifrån uppgifter från Danmarks Statistik och danska LO.
- Danmark 2013-2014: Kjellberg & Ibsen (2016) tabell 3 sid. 292 där det bör observeras att 2015 avser kvartal 4 2014 och 2014 kvartal 3 2013.
- Danmark 2017-2021: egna beräkningar utifrån uppgifter från Danmarks Statistik.
https://portal.research.lu.se/portal/files/21682547/Kjellberg_og_Ibsen_2016_ur_Due_og_Madsen.pdf
- Finland: OECD.
- Norge: Stokke (2000), Nergaard (2022).

Tabell 3. Facklig organisationsgrad och arbetslöshet i Norge (procent)

NORGE	1990	1993	2000	2006	2010	2015	2019	2020	2021	1990-	2000-
Facklig organisationsgrad	57	57	52	/ 51*	51	50	50	51	50	-7	-2
Arbetslöshet 15-74 år	5,2	6,0	3,4	3,4	3,8	4,5	3,7	4,6	4,4	-0,8	+1,0

Anm. Facklig organisationsgrad baseras på registerstatistik för yrkesaktiva medlemmar (i detta fall exklusive inte bara studerande och pensionärer utan i allmänhet också arbetslösa) per 31/12.

* Från och med 2001 tillämpas ny beräkningsmetod varför det är ett brott i serien från och med detta år.

Källor:

Facklig organisationsgrad:

990-1993: Torgeir Aarvaag Stokke (2000) *Organisasjonsgrader i norsk arbeidsliv 1945-1998*. Oslo: Fafo-notat 2000:10.

2000-: Kristine Nergaard (2022) *Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2020 og 2021*. Fafo-notat 2022. Oslo: Fafo-notat 2022:09, tabell 2.2 och 5.1 (år 2000).

Arbetslöshet 15-74 år:

AKU Statistikkbanken, Statistisk Sentralbyrå Norge.

Kommentarer (1) till tabell 3 (Norge)

Stora variationer i facklig anslutning mellan branscher i Norge:

Norge saknar fackliga a-kassor som kan hjälpa till att få upp fackanslutningen i branscher med hög personalomsättning, många deltidsanställda och tidsbegränsat anställda, många små arbetsplatser samt därav följande svaga fackliga arbetsplatsorganisationer såsom restaurang- och handelsbranscherna (Lismoen & Stokke 2004:10).

Den norska organisationsgraden är därför avsevärt lägre i sådana branscher än i ett Gent-land som Sverige och är mer beroende av att det finns en facklig organisation på arbetsplatsen (Kjellberg & Nergaard 2022:54, Ebbinghaus et al 2011: 120-121). Relativt sett är därför den fackliga arbetsplatsorganisationens roll för att rekrytera medlemmar viktigare i Norge än i Sverige. Det norska arbetsplatsfackets betydelse understryks av att det krävs en framställan från detta för att branschens kollektivavtal ska gälla på arbetsplatsnivå.

Detta betyder inte att de svenska fackklubbarna och förtroendevalda ute på arbetsplatserna är oviktiga. Dessutom tenderar klubbarnas täckningsgrad bli extra hög genom att underlaget för dem ökas genom Gent-systemets medlemsrekryterande roll. Exempelvis hos Handelsanställdas förbund täcks således en relativt hög andel av medlemmarna av klubbar eller arbetsplatsombud.

Å andra sidan har Gent-systemets erosion i Sverige minskat dess medlemsrekryterande förmåga. Särskilt ett förbund som Hotell och Restaurang Facket drabbades hårt av de åren 2007-2013 kraftigt förhöjda a-kasseavgifterna. För att hålla nere kostnaden för fack och a-kassa valde många bort facket och anslöt sig enbart till a-kassan ("direktanslutning") och den utvecklingen har fortsatt så att så mycket som 73% av kassamedlemmarna 2021 inte var med i förbundet (tabell 14 8 nedan).

Kommentarer (2) till tabell 3 (Norge)

En konsekvens av ovanstående är att *Norge har betydande skillnader i fackanslutning mellan olika näringsgrenar.*

År 2020 var organisationsgraden (löntagare) endast 19% i hotell- och restaurangbranschen (Sverige: 42%) och 25% i handeln (Sverige: 60%). I byggbranschen 31% (Sverige: 60%), industrin 53% (Sverige: 76%), hälso- och socialsektorn 71%, undervisning 75% och offentlig administration 79% (Sverige offentlig sektor: 79% 2020).

Källor: Nergaard 2022 tabell 2.8 och Kjellberg 2022a tabell 24A:3.

Sedan sekelskiftet 2000 kännetecknas den norska organisationsgraden av en betydande stabilitet:

- Omkring 50% fackanslutna såväl vid sekelskiftet som år 2021
- Däremot minskade organisationsgraden under 1990-talets andra hälft med omkring fem procentenheter.

Värdet av skatteavdraget för fackavgiften:

- Skatteavdrag för fackavgiften infördes 1977 i Norge
- 2003-2009: ökade värdet av avdraget avsevärt, vilket dämpade organisationsgradens nedgång särskilt i branscher där den är låg.
- 2010-: stabilt och sedan successivt minskat värde som sedan 2012 är ett fixt belopp.

Kommentarer (3) till tabell 3 (Norge)

Arbetsgivarnas organisationsgrad är betydligt högre än kollektivavtalens täckningsgrad i Norge: 73% respektive 47% 2021 (tabell 1):

- Många *organiserade* arbetsgivare saknar kollektivavtal; även i Sverige saknar en hel del organiserade företag kollektivavtal inom Svensk Handel och vissa Almega-förbund.
- Det krävs i Norge minst 10 procents fackanslutning på en arbetsplats inom avtalsområdet ifråga + att arbetsplatsfacket kräver kollektivavtal för att ett sådant ska komma till stånd.
- Den relativt låga kollektivavtalstäckningen och frånvaron av fackliga representanter på många arbetsplatser försvårar medlemsrekrytering på kollektivavtalslösa arbetsplatser (Kjellberg & Nergaard 2022: 61-63).
- Sedan 2004, då EU utvidgades och ett ökat antal arbetskraftsmigranter förväntades komma till Norge, tillämpas i vissa branscher med låg facklig organisationsgrad och/eller hög andel arbetskraftsmigranter *allmängiltigförklaring av kollektivavtal* (gäller endast avtalens minimilöner), för närvarande varvs- och byggbranscherna (av betydelse huvudsakligen för utländska arbetstagare), jordbruket och trädgårdsnäringen, fiskeindustrin, städbranschen, hotell- och restaurangbranschen, elinstallationsbranschen samt delar av transportsektorn ("turbil og godstransport på vei") – se Nergaard 2022. Branscherna med allmängiltigförklaring tas inte med då kollektivavtalens täckningsgrad beräknas i Norge.

**Tabell 4. Facklig organisationsgrad och arbetslöshet i Finland 1990-2020
(procent)**

FINLAND	1990	1993	2000	2006	2010	2015	2019	2020	1990-	2000-
Organisationsgrad	76	84	74	72	71	68	59		-17	-15
Arbetslöshet 15-64 år	3,1	16,5	9,8	7,8	8,5	9,6	6,8	7,9	+4,8	-1,9

Källor: OECD respektive Statistikcentralen (Finland).

Liksom i Sverige steg såväl arbetslösheten som organisationsgraden markant i Finland under början av 1990-talet: från 3% arbetslöshet och 76% fackanslutna 1990 till drygt 16% arbetslösa och 84% fackanslutna 1993.

Därefter sjönk såväl arbetslösheten som organisationsgraden. Snabb strukturell förändring av arbetskraften under 1990-talet: privata tjänstesektorn ökade på industrins bekostnad (Böckerman & Uusitalo 2006).

Finland: fristående a-kassan YTK:s snabba tillväxt

- En händelse som skulle få en avgörande betydelse för den fackliga organisationsgradens utveckling i Finland är **bildandet 1992 av den fristående a-kassan YTK**. Initiativet togs av arbetsgivare som ansåg att de anställda skulle ha ett alternativ till de fackliga a-kassorna (Shin & Böckerman 2019: 3). Den borgerliga regeringen ställde sig positiv.
- **YTK är med sina ca 500 000 medlemmar Finlands i särklass största a-kassa** och betydligt större än svenska Alfa-kassan. Den omfattar omkring 17 procent av löntagarna i Finland (företagare kan inte bli medlemmar). Till YTK är knuten en förening, YTK-föreningen som erbjuder försäkringar och rådgivning. Cirka varannan som gick med i YTK under 1990-talet var inte fackligt ansluten medan varannan var avhoppad fackmedlem (Böckerman & Uusitalo 2006: 299).
- **Få direktanslutna till a-kassan fram till mitten av 1990-talet**, framför allt eftersom *fackförbunden försvårade direktanslutning*. Då blev YTK ett alternativ. Vid slutet av 1990-talet cirka 10% direktanslutna inklusive YTK, år 2004 16%, men exklusive YTK endast 4,4%. Störst direktanslutning var det 2004 till läkarnas a-kassa (15%) och akademikerkassan (10%). Till Metalls a-kassa var den endast 0,1% och till byggbranschens 1,7% enligt finländska Försäkringsinspektionen (numera Finansinspektionen).

**Tabell 5. Facklig organisationsgrad och arbetslöshet i Danmark 1990-2021
(procent och procentenheter)**

DANMARK	1990	1993	2000	2005	2006	2010	2015	2019	2020	2021	1990-	2000-
Danmark (1)	76	77	75	72	69	69	/ 64	63	65	63	-13	-12
Danmark (2)	75	72	72	68	65	62	/ 55	52	53	51	-24	-21
Arbetslöshet	9,3	11,9	4,9	5,1	3,9	4,2	3,8	3,0	4,1	3,3	-6,0	-1,6

Anm. Facklig organisationsgrad löntagare inklusive arbetslösa.

Danmark (2) exklusive s.k. alternativa ("gula") fackföreningar (tecknar i allmänhet inte kollektivavtal).

Angående brottet mellan 2010 och 2015 i serien för facklig organisationsgrad, se Appendix nedan.

De relativa arbetslöshetstalen avser *fuldtidsledige* (1990-93 16-67 år, 2000 och 2021 16-66, 2005-2019 16-64 år, 2020 16-65 år) från Danmarks Statistik, statistikbanken:

<https://www.statistikbanken.dk/aulaar>

Kommentarer (1) till tabell 5 (Danmark)

- Till skillnad från i Finland och Sverige var arbetslösheten hög redan 1990. Den steg ytterligare till 1993/1994 för att sedan sjunka. Organisationsgraden steg endast svagt mellan 1990 och 1993 för att sedan minska. Exklusive så kallade alternativa eller gula fackföreningar sjönk den även mellan 1990 och 1993.
- Däremot steg den danska organisationsgraden kraftigt under 1970-talet (med ca 16 procentenheter) i samband med den tidens massarbetslöshet (Scheuer 1992: 177ff). Medverkande var också införandet 1979 av en form av förtidspension ("efterlön") som enbart omfattar dem som utan avbrott tillhört en a-kassa under många år. De nya a-kassemedlemmarna blev i allmänhet också fackmedlemmar.
- Redan under 1990-talets början fanns flera så kallade alternativa eller **gula fackföreningar**, Kristelig Fagforening och Funktionærkartellet /Teknikersammenslutningen. **De gulas fackföreningarnas medlemstal 31/12 2021:**
- Kristelig Fagforening /Krifa **114.596**
- Bedst tog Billigst (2B) – Det Faglige Hus **77.879**
- ASE Lønmodtagere (fd JOBtryghet) **62.370**
- Funktionærkartellet /Teknikersammenslutningen – Det Faglige Hus **19.629**
- Frie Funktionærer **18.536**
- Fagforeningen Danmark – Det Faglige Hus **57.295**
- **Summa 350.305**

Kommentarer (2) till tabell 5 (Danmark)

- I Danmark införde en borgerlig regering år 2002 en lag om tvärfackliga a-kassor vilka har ett betydligt bredare rekryteringsområde än de traditionella bransch- eller yrkesbaserade kassorna. Fritt val av a-kassa och konkurrens om medlemmarna var andra grundläggande förändringar av det danska Gent-systemet (Kjellberg & Ibsen 2016).
- Därmed skapades en utökad marknad för så kallade alternativa eller ”gula” fackföreningar med tillhörande a-kassor. *Sådana nya fackliga ”paket” har genom lägre medlemsavgifter lyckats dra till sig ett stort antal medlemmar och stod 2021 för 18 procent av de danska fackmedlemmarna.*
- **De låga avgifterna förklaras av att de alternativa facken i allmänhet inte förhandlar om kollektivavtal eller försöker påverka på det politiska planet.** De gula facken har inte heller några fackklubbar eller förtroendevalda ute på arbetsplatserna. Det gör att deras medlemsavgifter blir mycket låga. Medlemmarna kan ”åka snålskjuts” på avtalen som de traditionella facken förhandlar fram.
- De alternativa facken erbjuder endast individuella tjänster som hjälp vid tvister med arbetsgivaren och försäkringar samt medlemskap i sin a-kassa. *Därför är deras fackavgifter mycket låga, inte a-kasseavgifterna.* Lättast har de alternativa facken att rekrytera medlemmar i privat sektor, på arbetsplatser utan kollektivavtal och fackrepresentanter, på små arbetsplatser samt bland personer med borgerliga sympatier (Ibsen et al 2013, Due et al 2010:102-106, Ibsen 2012).

Kommentarer (3) till tabell 5 (Danmark)

Framför allt **yngre arbetare** har gått med i de alternativa facken, vilket sannolikt kan tillskrivas de ungas lösare anknytning till arbetsmarknaden. Även **lågavlönade** är **överrepresenterade** i dessa fackföreningar (Due et al 2011: 108-110, Ibsen 2012). Många har lockats av de jämfört med de danska LO-förbunden betydligt lägre medlemsavgifterna, vilket fått en **negativ inverkan på medlemstalen i LO:s låglöneförbund**. Särskilt LO-förbunden HK och 3F (numera i FH sedan LO upplösts) har förlorat många medlemmar till de alternativa facken (Due et al 2010: 103).

Några andra förändringar av betydelse för den danska organisationsgraden:

- *Tak på fackavgiften som får dras av på skatten* införd av liberal-konservativ regering i samarbete med Dansk Folkeparti. Taket drabbade LO-förbunden, inte de alternativa facken på grund av deras låga avgifter (Ibsen 2013).
- *Closed shop-avtal illegala* från 2006. Sådana av avtal fanns endast utanför Dansk Arbejdsgiverforenings avtalsområden (Ibsen 2013).
- I likhet med Sverige, men till skillnad från i Finland, finns det ett *tak i den danska arbetslöshetsförsäkringen*. Det har gjort det attraktivt med **fackliga inkomstförsäkringar**. Förutom de fackliga för medlemmarna obligatoriska inkomstförsäkringarna förekommer det även individuella frivilliga inkomstförsäkringar men dessa är dyrare och inte lika förmånliga (Nørgaard & Olsen 2020). Några exempel på fackliga inkomstförsäkringar är HK Kommunal, HK Privat (HK Handel saknar inkomstförsäkring), Akademikernes, Ledernes och Dansk Metal. Även alternativa fackförbund har inkomstförsäkringar.

Tabell 6. Facklig medlemsutveckling i Danmark 1990-2021

31/12	LO	Alternativa	FTF	FH	AC	Lederne	Övriga	Alla
1990	1 298 100 67%	34 700 2%	328 200 17%	(1 626 300)	106 000	70 500	101 900	1 939 500
1995	1 330 100 66%	59 700 3%	338 400 17%	-	137 200	75 900	61 700	2 003 000
2000	1 239 800 64%	71 600 4%	352 000 18%	-	152 400	79 700	50 300	1 945 700
2005	1 124 300 59%	110 600 6%	363 100 19%	-	169 900	73 900	62 100	1 903 900
2010	947 900 52%	171 900 10%	356 400 20%	-	139 200*	86 200	104 700*	1 806 400
2015	828 300 46%	276 200 15%	344 100 19%	-	217 000	101 600	46 100	1 807 300
2018	776 300 42%	314 000 17%	371 100 20%	(1 147 400)	246 800	106 700	47 900	1 862 700
2020	-	346 500 18%	-	1 064 500	292 700	110 700	92 400	1 906 800
2021	-	350 305 18%	-	1 048 600	302 600	112 300	89 800	1 903 700

* Ingeniørforeningen i Danmark (motsvarar Sveriges Ingenjörer) stod utanför AC åren 2008-2012.

LO = Landsorganisationen i Danmark

FTF = Fagbevægelsens Hovedorganisation

FH = Fagbevægelsens Hovedorganisation (LO + FTF)

AC = Akademikernes Centralorganisation / Akademikerne

Lederne (motsvarar svenska Ledarna)

Kommentarer till tabell 6 (Danmark)

- **Danska LO fusionerade 1 januari 2019 med FTF (Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd) till Fagbevægelsens Hovedorganisation (FH).** FTF motsvarades närmast av svenska TCO men med stark slagsida åt offentliganställda. I Sverige väger Unionen tungt på den privata sidan. I Danmark organiserar f.d. LO-förbundet (numera FH-förbundet) HK (tidigare Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund) många grupper som i Sverige finns i Unionen.
- **Organisationsgradens negativa utveckling var det viktigaste skälet att slå samman LO och FTF till FH.** ”Medlemskrisen” pressade den danska avtalsmodellen eftersom de centrala avtalen främst reglerar minimilöner och de förtroendevalda på arbetsplatsnivå är extra viktiga samtidigt som de alternativa facken inte deltar i kollektivavtalsförhandlingar varken på central eller lokal nivå.
- **Särskilt för FTF var, som till tre fjärdedelar bestod av offentliganställda, var det också viktigt att öka möjligheterna att påverka den politiska processen.**

Danska arbetsgivarna: en efter nordiska förhållanden låg organisationsgrad

- **Danmark har den lägsta organisationsgraden bland arbetsgivare i de nordiska länderna och den näst lägsta kollektivavtalstäckningen** (Norge har lägre) – se tabell 1. Inom HK-området (privat sektor) krävs sedan 1948 enligt det centrala kollektivavtalet att *HK på arbetsplatsen organiserar minst 50 procent av de anställda inom sitt rekryteringsområde för att det ska bli ett kollektivavtal* (Due & Madsen 2010). Det betyder att många anställda saknar kollektivavtal även hos *organiserade* arbetsgivare. HK är Danmarks näst största fackförbund och organiserar handelsanställda samt kontorister i privat, kommunal och statlig sektor.
- **Arbetsgivarna vägrar att teckna centrala kollektivavtal med motsvarigheten till Sveriges Ingenjörer**, Ingeniørforeningen i Danmark, som är ansluten till Akademikerne /AC (motsvarar Saco). Till följd av att Dansk Arbejdsgiverforening (DA) ställer sig avvisande till att teckna ett huvudavtal med akademikerorganisationerna *regleras de flesta privatanställda akademikers villkor inte av kollektivavtal* av individuella kontrakt samt av *Funktionærloven*. En hel del företagsavtal finns dock med kommunala bolag men också med företag anslutna till Dansk Industri (Kjellberg 2021). Akademikerne/AC avser att gå in för lagstiftning för förbättrade villkor om DA fortsätter att vägra dem kollektivavtal (Danielsson Öberg 2020: 10).

Direktanslutning till danska a-kassor (inklusive de gula kassorna)

- Direktanslutna till a-kassorna (inklusive de gula): 1994 12,1%, 2000 13,2%, 2004 15,6%, 2008 16,6%. Andelen var före 2002 särskilt hög i det gula fackförbundet Kristelig Fagforbunds a-kassa (nästan 50%) och i Firmafunktionærernes a-kassa (sid 27). Källa: beräkningar utifrån Due et al 2010, tabell 3.1
- Omvänt står ett relativt stort antal fackmedlemmar hos grupper med låg arbetslöshetsrisk utanför a-kassan: 9,7% 1994, 11,0% 2004, 12,7% 2008.
- Fackliga nedgången före 2002: svårare organisera de yngre, försämrade a-kasseersättning för unga (-25 år), 1998 försämrade villkor i efterlönsordningen, minskad arbetslöshet under 1990-talets andra hälft fram till finanskrisen (sid 24-25).
- 2010: mindre generös a-kassa + begränsning av avdragsrätten för fackavgiften

Tabell 7. Facklig organisationsgrad (16-64 år) mm i Sverige 1990-20217

SVERIGE	1990	1993	2000	2006	2008	2010	2019	2020	2021	1990-2000	2000-2021
Privat	75	78	74	71	65	65	63	64	65	-1	-10
Offentlig	91	94	92	88	84	85	79	79	80	+1	-11
Alla	81	85	81	77	71	71	68	69	70	0	-11
Arbetslöshet	2,4	10,2	6,7	7,1	6,1	8,7	6,8	8,4	/8,8	+4,3	+2,1
Tidsbegränsat anställda	10,2	11,5	15,3	16,8	15,7	15,8	15,6	14,7	14,2	+5,1	+1,1
Do 20-24 år	21,2	32,8	42,8	51,1	45,3	49,4	45,2	47,9		+21,6	(+5,1)
Organisationsgrad a-kassor 20-64 år	81	87	88	84	73	73	72	77	77	+7	-11

Anm. Facklig organisationsgrad anställda 16-64 år exklusive heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna. Arbetslösa 16-64 år i procent av arbetskraften.

Tidsbegränsat anställda 16-64 år respektive 20-24 år i procent av anställda (inklusive heltidsstuderande).

Arbetslösa och tidsbegränsat anställda 1990-2020 enligt tidigare definitioner.

Organisationsgrad a-kassor: andel av arbetskraften 20-64 år.

Källor: Kjellberg 2022a-b (facklig organisationsgrad), Kjellberg 2022a tabell 23 (a-kassornas organisationsgrad), AKU.

Kommentarer (1) till tabell 7 (Sverige)

- **Under 1990-talets början steg organisationsgraden kraftigt samtidigt som arbetslösheten sköt i höjden.** Det är ett vanligt mönster i Gentländer. Under slutet av 1980-talet sjönk både arbetslösheten och organisationsgraden. Arbetslösheten fortsatte att vara hög under större delen av 90-talet även om den avtog. I jämförelse med 1970- och 80-talen låg arbetslösheten även i fortsättningen på en hög nivå.
- **Löntagarnas – och framför allt de ungas och de utrikesföddas – försvagade position gentemot arbetsgivarna avspeglas i att andelen tidsbegränsat ökade** från omkring 10% 1990 till cirka 15% vid sekelskiftet 2000, en ökning som blev bestående. I åldersgruppen 20-24 år steg andelen tidsbegränsat anställda från omkring var femte till nästan varannan. Även arbetslösheten har hela tiden varit högst bland de unga.
- **Under början av 1990-talet steg a-kassornas organisationsgrad ännu kraftigare än den fackliga organisationsgraden** (= ökad direktanslutning till a-kassorna) och till skillnad från denna sjönk a-kassornas organisationsgrad inte under resten av 90-talet. Därefter minskade både fackens och a-kassornas organisationsgrad, men **det verkligt stora raset inträffade under åren 2007 och 2008.** Under **finanskrisen** ökade varken fackens eller a-kassornas organisationsgrad. I samband med **pandemin 2020-2021** steg a-kassornas organisationsgrad, liksom under början av 1990-talet, betydligt liksom mer än den fackliga organisationsgraden.

Kommentarer (2) till tabell 7 (Sverige)

- **A-kasseavgifterna höjdes mycket kraftigt 1/1 2007** samtidigt som skattereduktionen för avgiften till fack (25%) och a-kassa (40%) togs bort och ersättningsvillkoren försämrades. Följden blev ett **omfattande medlemsras** bland fackförbunden (särskilt LO-facken) och ett ännu större ras bland a-kassorna. Under 2007 och 2008 förlorade a-kassorna drygt 460 000 medlemmar, varav de fackliga a-kassorna ca 400 000 medlemmar. Facken tappade 245 000 medlemmar, varav LO 179 500. *Många vägde kostnaden att vara med i fack och a-kassa mot nyttan eller vad de ansåg sig ha råd med, vilket inte var ett nytt fenomen, men som nu fick stor genomslagskraft* (Kjellberg 2020a s. 139-140, 142-144, 153-155).
- Fram till att a-kasseavgifterna från 1/1 2014 återställdes till ungefär samma nivå som före 2007 **sjönk organisationsgraden avsevärt mer bland arbetare än bland tjänstemän** till följd av avgiftens koppling till arbetslösheten i varje a-kassa.
- När den ekonomiska konjunkturen började svänga nedåt hösten 2008 (**finans-krisen**) inträffade ingen motsvarande uppgång i organisationsgraden som under början av 90-talet. Med stigande arbetslöshet *steg* a-kasseavgifterna återigen igen och främst på arbetarsidan.
- Under den **pandemi** som utbröt 2020 och den otrygghet som följde i dess spår steg däremot både fackens och a-kassornas organisationsgrad. Till skillnad under finans-krisen förbättrades nu villkoren i a-kassan och a-kasseavgifterna var inte längre förhöjda.

Introduktion till tabellerna 8A-B och 9 (Sverige)

- Från 1990-talet förändrades arbetskraftens sammansättning på fler sätt än en växande andel tidsbegränsat anställda. **Den offentliga sektorns andel av löntagarna sjönk påtagligt** genom privatiseringar, bolagiseringar, outsourcing (med åtföljande upphandlingar) samt inte minst omfattande besparingar.
- Som vi ska se *sjönk de offentliganställdas sysselsättningsandel dubbelt så mycket bland arbetarna som bland tjänstemännen* – med 15 respektive 7 procentenheter – (tabell 8A). Bland löntagare i genomsnitt var nedgången 7,5 enheter (tabell 8B).
- För det andra **ökade tjänstenäringarnas andel av de anställda starkt inom den privata sektorn**, medan industrins och byggbranschens sysselsättningsandelar minskade (tabell 9).
- *Sådana strukturförändringar (inklusive ökningen av andelen tidsbegränsat anställda) tenderar ha en negativ inverkan på den fackliga organisationsgradens utveckling* genom att organisationsgraden är lägre inom offentlig sektor än inom privat, likaså lägre i privata tjänstenäringar än inom industrin och byggbranschen, samt lägre bland tidsbegränsat anställda än bland fast anställda.

Tabell 8A. Andel anställda arbetare och tjänstemän per sektor i Sverige 1990-2021

	Privat sektor	Offentlig sektor	Alla anställda
ARBETARE			
1990	61,4%	38,6%	100%
1993	61,8%	38,2%	100%
1999	69,4%	30,6%	100%
2000	70,6%	29,4%	100%
1990-2000	+9,2	-9,2	
2005	71,9%	28,1%	100%
2010	74,6%	25,4%	100%
2015	76,6%	23,4%	100%
2020	75,9%	24,1%	100%
2021	76,3%	23,7%	100%
2000-2021	+5,7	-5,7	
1990-2021	+14,9	-14,9	
TJÄNSTEMÄN			
1990	54,5%	45,5%	100%
1993	50,1%	49,9%	100%
1999	58,1%	41,9%	100%
2000	58,8%	41,2%	100%
1990-2000	+4,3	-4,3	
2005	59,1%	40,9%	100%
2010	61,2%	38,8%	100%
2015	61,6%	38,4%	100%
2020	62,7%	37,3%	100%
2021	61,7%	38,3%	100%
2000-2021	+2,9	-2,9	
1990-2021	+7,2	-7,2	

Tabell 8B. Andel anställda per sektor i Sverige 1990-2021

	Privat sektor	Offentlig sektor	Alla anställda
Alla anställda			
1990	59,1%	40,9%	100%
1993	57,3%	42,7%	100%
1999	63,3%	36,7%	100%
2000	64,2%	35,8%	100%
1990-2000	+5,1	-5,1	
2005	64,8%	35,2%	100%
2010	67,0%	33,0%	100%
2015	67,6%	32,4%	100%
2020	67,2%	32,8%	100%
2021	66,6%	33,4%	100%
2000-2021	+2,4	-2,4	
1990-2021	+7,5	-7,5	

Anm. AKU årsmedeltal 16-64 år exklusive heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna.

Att den offentliga sektors andel bland löntagare i genomsnitt inte minskar mer än den gör beror på att andelen tjänstemän ökar och att andelen offentliganställda är högre bland dem än bland arbetare samt att andelen offentliganställda minskar långsammare bland tjänstemän än bland arbetare.

I tabell 9 ser vi några viktiga förskjutningar **inom** privat sektor.

Tabell 9. Andel anställda per näringsgren inom privat sektor i Sverige 1990-1999

	Industri mm	Bygg	Privata tjänster	Summa
1990	38%	10%	52%	100%
1991	37%	10%	53%	100%
1992	37%	9%	54%	100%
1993	36%	8%	56%	100%
1994	35%	8%	57%	100%
1995	35%	7%	58%	100%
1996	34%	7%	59%	100%
1997	34%	7%	59%	100%
1998	33%	7%	60%	100%
1999	32%	7%	61,5%	100%
1990-99	-6	-3	+9	
<p>Anm. 1. Exklusive jord- och skogsbruk. Industri mm avser gruvor & mineralbrott, tillverkningsindustri samt el, gas, värme och vattenverk (privat sektor)</p> <p>Anm. 2. 1990-1994: 4:e kvartalet; 1995-1999: 1:a kvartalet nästkommande år.</p> <p>Källa: Statistisk årsbok olika årgångar.</p>				

Tabell 10. Facklig organisationsgrad för arbetare och tjänstemän per sektor i Sverige 1990-2021

Sektor	1990	1993	2000	2006	2008	2010	2015	2019	2021	1990-2000	2000-2021
ARBETARE											
Privat	80	82	79	74	67	65	59	57	58	-1	-21
Offentlig	87	93	90	87	83	83	77	72	74	+3	-18
Alla	82	86	83	77	71	69	63	60	62	+1	-21
TJÄNSTEMÄN											
Privat	70	74	71	69	63	65	68	67	70	+1	-1
Offentlig	94	94	93	89	85	86	83	81	82	-1	-12
Alla	81	83	79	77	72	73	74	72	74	-2	-5

Anm. Facklig organisationsgrad anställda 16-64 år (AKU) exklusive heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna.

Källa: Kjellberg 2022a tabell 24A.

Kommentarer (1) till tabell 10 (Sverige)

- Sedan år 2000 har arbetarnas organisationsgrad minskat kraftigt inom både privat och offentlig sektor (minus 21 respektive 18 procentenheter) och *tjänstemännens inom offentlig sektor* (minus 12 enheter).
- Fram till 2007 var den ingen större skillnad mellan arbetares och tjänstemäns organisationsgrad. **Flera politiska beslut påverkade därefter organisationsgraden i negativ riktning och särskilt för arbetarna. :**
  - den *kraftiga höjningen av a-kasseavgifterna* 1/1 2007
  - en tydligare *koppling mellan avgiften och arbetslösheten hos a-kassorna* från 1/7 2008. Den betydligt högre arbetslösheten bland arbetare än bland tjänstemän medförde i allmänhet klart högre avgifter för arbetarkassorna. När arbetslösheten ökade under finanskrisen steg a-kasseavgifterna.
  - *skattereduktionens borttagande* från 1/1 2007 för avgiften till fack (25%) och a-kassa (40%) medförde störst konsekvenser på arbetarsidan på grund av i allmänhet högre avgifter till både facket och a-kassan.
  - besluten (eller icke-besluten) att under lång tid *inte höja taket i a-kassan* gjorde *fackliga inkomstförsäkringar* mycket attraktiva för tjänstemännen till följd av deras i allmänhet högre löner. För att kunna ta del av fackliga inkomstförsäkringar måste man vara medlem av både fack och a-kassa.

Kommentarer (2) till tabell 10 samt till tabell 11 (Sverige)

Flera strukturella egenskaper hos arbetarna försvårar facklig organisering:

- (1) *Arbetarnas överrepresentation bland unga anställda* (sju av tio anställda exklusive heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna är arbetare). Varannan anställd i åldern 16-24 har ett tidsbegränsat jobb (inklusive heltidsstuderande). Perioder av arbete varvas ofta med perioder av arbetslöshet, vilket ger en lös anknytning till den enskilda arbetsplatsen och arbetsmarknaden, en sorts strukturell individualism. I åldern 16-24 år var 54 procent av arbetarna deltidsanställda år 2020 och 48 procent av tjänstemännen.
- (2) *Arbetarnas överrepresentation bland utrikes födda*. I likhet med ungdomar rymmer denna grupp många personer som nyligen kommit ut på arbetsmarknaden. Sedan 2015 har många flyktingar kommit från länder utanför EU och som inte sällan har bristande kunskaper om fackföreningar och kollektivavtal. Efterhand som de lär känna den svenska arbetsmarknadsmodellen stiger deras organisationsgrad. Det är också vanligt att nyanlända får tidsbegränsade jobb och i branscher med låg organisationsgrad. Av de yrkesverksamma arbetarna var år 2021 30% födda utomlands (Kjellberg 2022a tabell 26 och 28) och av tjänstemännen 18%.

Kommentarer (3) till tabell 10 samt till tabell 11 (Sverige)

(3) *Den högre andelen tidsbegränsat anställda och deltidсанställda hos arbetarna jämfört med tjänstemännen.* Dessutom steg mellan 2005 och 2020 andelen tidsbegränsat anställda arbetare från 17 till 21 procent, medan motsvarande andel bland tjänstemännen minskade från 12 till 11 procent. Mellan 2006 och 2020 sjönk andelen deltidсанställda betydligt snabbare bland tjänstemännen (från 23 till 19 procent) än bland arbetarna (från 23 till 19 procent) – se tabell 11 på nästa sida.

(4) *Arbetarnas överrepresentation i de mest otrygga formerna av tidsbegränsade anställningar, dvs behovsanställda (5 procent av alla arbetare, 1 procent av tjänstemännen) och timanställda (7 respektive 2 procent).* De behovs- och timanställdas har ökat kraftigt 1990-2020 och särskilt 2005-2007, medan vikariatet minskat.

Mer statistik:

Organisationsgraden för utrikes/inrikes födda arbetare och tjänstemän: Kjellberg 2022a tabell 26 och 28.

Organisationsgraden efter ålder: Kjellberg 2022b tabell 8.

Organisationsgraden fast/tidsbegränsat anställda: Kjellberg 2022a tabell 30, s. 138.

Tabell 11. Andelen arbetare och tjänstemän med tidsbegränsad anställning respektive deltidsanställning i Sverige 2005/06-2020

Tidsbegränsad anställning	2005	2010	2015	2020	2005-2020
Arbetare	17	19	21	21	+4
Tjänstemän	12	10	12	11	-1
Deltidsarbete	2006	2010	2015	2020	2006-2020
Arbetare	33	34	33	32	-1
Tjänstemän	23	22	21	19	-4

Anm. Första kvartalet respektive år. Inklusiva heltidsanställda som arbetar vid sidan om studierna.

Källa: Larsson 2020 och 2021.

Tabell 12. Andel yrkesaktiva medlemmar i LO, TCO, Saco och övriga 1950-2022

	LO	TCO	Saco	SR*	Övriga	Alla
31/12 1950	78	17	1	1	3	100
31/12 1960	74	21	2	1	2	100
31/12 1970	66	28	3	1	1	100
31/12 1980	61	31	5	-	3	100
31/12 1990	58	34	8	-	1	100
31/12 2000	54	32	11	-	2	100
31/12 2005	51	33	13	-	3	100
31/12 2010	47	34	16	-	3	100
31/12 2015	43	36	17	-	3	100
31/12 2020	41	37	18	-	3	100
31/12 2021	40	38	19	-	3	100
1/1 2022	40	32	24	-	3	100

Anm 1. Antalet yrkesaktiva medlemmar per 31/12 exklusive pensionärer i LO, TCO, Saco och övriga, exklusive studerandemedlemmar i TCO och Saco. Saco exklusive Reservofficersförbundet.

Anm 2. SALF lämnade TCO 31/12 1979 och återinträdde 1/10 1985. Försäkringsanställdas Förbund gick ur LO och anslöt sig till TCO 1/1 2002 (2004 till TCO-förbundet ST).

Anm 3. Från den 1/1 2022 är Lärarförbundet anslutet till Saco, dessförinnan till TCO.

* Statstjänstemännens Riksförbund (SR) bildades 1943 och slogs 1975 samman med Saco till Saco-SR som 1989 återtog namnet Saco. Källa: Kjellberg 2022a, tabell 15 där fler år finns med.

Tabell 13. Antalet yrkesaktiva medlemmar i LO resp. TCO+Saco 2005-2021

31/12	LO	TCO + Saco	LO	TCO + Saco
2005	1.586.927	1.458.518	-27.560	-1.583
2006	1.564.409	1.450.611	-22.518	-7.907
2007	1.442.254	1.395.065	-122.155	-55.546
2008	1.384.879	1.385.331	-57.275	-9.734
2009	1.346.756	1.407.231	-38.123	+21.900
2010	1.318.343	1.416.739	-28.413	+9.508
2011:1	1.297.736	1.435.589	-20.607	+18.850
2011:2	1.297.736	1.429.352		
2012	1.291.573	1.461.916	-6.163	+32.564
2013	1.268.958	1.493.021	-22.615	+31.105
2014	1.267.471	1.528.723	-1.487	+35.702
2015	1.271.129	1.552.454	+3.658	+24.731
2016	1.251.826	1.601.938	-19.303	+32.735
2017	1.248.390	1.618.636	-3.436	+16.698
2018	1.232.815	1.636.362	-15.575	+17.726
2019	1.222.830	1.656.281	-9.985	+19.919
2020	1.241.799	1.705.354	+18.969	+49.073
2021	1.224.433	1.706.604	-17.366	+1.250

Kommentarer till tabellerna 12 och 13 (Sverige)

Varför sjunker antalet LO-medlemmar medan TCO:s och Saco:s sammanlagda medlemstal ökar?

- 1) Antalet arbetare i arbetskraften minskar medan antalet tjänstemän ökar.
- 2) År 2006 var arbetarnas och tjänstemännens organisationsgrad lika hög (77%). Därefter har den minskat avsevärt mer hos arbetarna (62% 2021) än hos tjänstemännen (74% 2021)

Den största nedgången ägde rum under medlemsraset åren **2007 och 2008** då a-kasseavgifterna höjdes kraftigt (1/1 2007) respektive kopplades tydligare till arbetslösheten inom varje a-kassa (1/7 2008). Åren med förhöjd medlemsavgift (2007-2013) rödmarkerade i tabell 13.

Den största medlemsuppgången skedde under pandemiåret **2020**.

För uppdelning på TCO och Saco mm se Kjellberg 2022b (Appendix 4) samt Kjellberg 2022a tabell 15 (procentuell fördelning) och tabellerna 16, 18 och 19 (enskilda LO, TCO- och Saco-förbund).

Anmärkningar till tabell 13:

- Från 2011:2 till och med 2016 ändrat sätt att beräkna Saco:s medlemstal Från och med 2016 inklusive egenföretagare i Saco.
- Antalet medlemmar exklusive pensionärer i LO, TCO och Saco, exklusive studerandemedlemmar i TCO och Saco samt exklusive egenföretagare i Saco (Saco: yrkesverksamma minus egenföretagare + arbetslösa och tjänstlediga). Saco exklusive SROF (Reservofficersförbundet). Exklusive ungdomsstuderande i LO.

Tabell 14. Andelen direktanslutna till ett urval fackliga a-kassor i Sverige (procent)

A-kassa	1990	1995	2005	2010	2015	2017	2019	2020	2021
AEA (Akademikernas)	4	9	19	23	27	28	30	32	32
Unionens	–	–	–	26	25*		>11	>15	>17
Byggnads			5	13	27	31	33	/42	43
Handels	4	12	18	26	32	34	35,5	39	40
Hotell & Restaurangs	1	8	23	49	57	60	63	69	73
Kommunals	1	2	7	11	15	20	24,5	26,5	28
Metall /IF Metalls	1	4	7	10			>12	>12	>12
Transports		12	19	29			>46	>50	>51
Anmärkning. Direktanslutna = andelen a-kassemedlemmar som inte är med i facket. Direktanslutning på minst 40% rödmarkerad. * 2013 Källa: Kjellberg 2022a tabell 22 och tabell s. 160									

Kommentarer (1) till tabell 14 (Sverige)

Direktanslutningen till a-kassorna, d.v.s. att vara medlem i a-kassan men inte i facket, **sköt fart bland privatanställda tjänstemän under högkonjunkturåren vid 1980-talets slut** då en del tyckte att de klarade sig bra utan fackligt medlemskap men för säkerhets skull ändå ansåg det bäst att vara ansluten till en a-kassa.

Under 1990-talet spred sig direktanslutningen till arbetare och offentliganställda (Kjellberg 2017c kapitel 4).

År 2006 var i genomsnitt nästan var femte medlem i tjänstemannakassorna direktansluten och mer än var tionde i LO-kassorna (Kjellberg 2022a s. 152). Sedan dess har direktanslutningen stigit mest hos **arbetarkassorna** och i synnerhet sedan avgiftens koppling till arbetslösheten förstärktes 2008.

När a-kasseavgifterna chockhöjdes 2007 och skattereduktionen för medlemskap i fack (25 procent) och a-kassa (40 procent) togs bort, samt ersättningsvillkoren vid arbetslöshet försämrats, förlorade framför allt LO-facken och i synnerhet deras a-kassor ett mycket stort antal medlemmar.

Ett extremt exempel är **Hotell- och restaurangfacket som under loppet av tre år (31/12 2006 – 31/12 2009) förlorade nästan fyra av tio medlemmar och förbundets a-kassa var tredje medlem**. Mellan 2005 och 2020 mer än fördubblades andelen direktanslutna till förbundets a-kassa (tabell 12). År 2021 var direktanslutningen uppe i 73 procent.

Kommentarer (2) till tabell 14 (Sverige)

Även om direktanslutningen till a-kassorna ökat avsevärt och är mycket hög i vissa a-kassor uppfattar många medlemskap i fack och a-kassa som **ett sammanhängande fackligt ”paket”** trots att medlemskap i a-kassan inte förutsätter att man också är med i facket (Calmfors et al 2021a-b)

Med oförändrat ersättningstak i a-kassan 287 fick **fackliga inkomstförsäkringar** en tilltagande roll för medlemsrekryteringen, men främst på tjänstemannasidan (Lindellee 2018 och 2021, Lindellee & Berglund 2022). Med stigande löner och oförändrat tak (fram till april 2020) blev inkomstförsäkringar allt attraktivare. Man kan tala om en **ny form av Gent-effekt** i och med att inkomstförsäkringar förutsätter medlemskap i såväl a-kassa som fackförening (Kjellberg 2022a s. 155-162).

Inkomstförsäkringar är attraktivare för tjänstemän än för arbetare på grund av deras i allmänhet högre löner. Sveriges största fackförbund – Unionen – har bedrivit omfattande kampanjer för sin inkomstförsäkring, vilket resulterat i en kraftig medlemstillväxt och **sjunkande direktanslutning till Unionens a-kassa** (tabell 14 ovan).

Kronologi (1) över några händelser av betydelse för den fackliga organisationsgradens utveckling i Sverige

- 1980-talets slut: överhettad arbetsmarknad och fallande organisationsgrad
- 1990-1993: kraftigt höjd arbetslöshet och starkt stigande organisationsgrad hos både fack och a-kassor
- 1992: avskaffad skattereduktion för avgiften till facket men inte till a-kassan
- 1990-talsdepressionen: många jobb inom sektorer med hög organisationsgrad (industri och offentlig sektor) försvinner. Under andra halvan av 90-talet sjunker fackens organisationsgrad men inte a-kassornas. Andelen tidsbegränsat anställda stiger.
- 2002: skattereduktion för avgiften till fack (25%) och a-kassa (40%)
- 2007:
  - kraftigt höjda a-kasseavgifter 2007 med följd att fackens och särskilt a-kassornas organisationsgrad faller kraftigt
  - borttagen skattereduktion för avgiften till fack (25%) och a-kassa (40%)
  - försämrade ersättningsvillkor i a-kassan
  - införande av allmän visstid
- Juli 2008: förstärkt koppling mellan a-kasseavgiften och arbetslösheten inom varje a-kassa

Kronologi (2) över några händelser med betydelse för den fackliga organisationsgradens utveckling i Sverige

- December 2008: arbetsgivarstyrd arbetskraftsinvandring införs
- Hösten 2008 – 2010: finanskris, men inte stigande organisationsgrad varken hos fack eller a-kassor
- 2014: i stort sett återställda a-kasseavgifter
- Hösten 2015: flyktingvåg från utomeuropeiska länder
- Juli 2018: skattereduktion för fackavgiften (25%)
- April 2019: avskaffad skattereduktion för fackavgiften
- 2020: pandemi, osäkra tider, generösare a-kassa. Stigande organisationsgrad hos facken och särskilt hos a-kassorna.
- Juli 2022: skattereduktion a-kasseavgiften (25%)

Tabell 15. Facklig organisationsgrad i olika ländergrupper 2000-2020

	2000	2005	2006	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2000-
NORDEN											
Sverige	81	78	77	71	69	69	69	68	68	69	-12
Finland	74	73	72	71	68	66	63	60	59		-15
Danmark (1)	75	72	69	69	/64	63	63	64	63	65	-10
Danmark (2)	72	68	65	62	/55	53	53	53	52	53	-19
Norge	52	51	51	51	50	50	50	50	50	51	-1
KONTINENTALEUROPA											
Belgien	57	55	54	53	52	52	51	50	49		-8
Tyskland	25	22	22	19	18	17	17	17	16		-9
Nederländerna	22	22	21	20	18	17	17	17	15		-7
ANGLOSAXISKA LÄNDER											
Storbritannien (UK)	30	29	28	27	25	24	23	23	24	24	-6
Kanada	28	28	27	27	27	26	26	26	26	27	-1
Australien	25	23	20	18	(15)	15		14			-11
USA	13	12	12	12	11	11	11	11	10	11	-2
SYDEUROPA											
Italien	35	34	34	35	34	34	33	33	33		-2
Spanien	18	16	16	18	14	14	13	13	13		-5
Frankrike	10	9	9	9	9	9	9	9			-1
CENTRAL/ÖSTEUROPA											
Slovenien	44	38	32	33	24						-20
Slovakien	34	24	21	16	13	12	12	11			-23
Tjeckien	27	19	18	16	12	12	12	11			-16
Polen	24	24	18	17		14	13				-11
Ungern	24	17		15		9		8			-16
Lettland	21		18	15	13	12	12	12			-9
ASIEN											
Japan	21	19	18	19	17	17	17	17	17	17	-4
Turkiet	13	10	9	7	8	8	9	9	10		-3

Facklig organisationsgrad i olika länder och i Sverige (tabell 15)

* Förändring i procentenheter mellan år 2000 och senast tillgängliga data.

Snedstreck (/) markerar brott i serie. I regel per 31/12; Sverige avser årsmedeltal. Danmark (2) exklusive s.k. alternativa ("gula") fackföreningar (tecknar i allmänhet inte kollektivavtal). Både Danmark (1) och Danmark (2) inkluderar arbetslösa. Källa: Kjellberg 2022b.

Sverige har tillsammans med Finland och Danmark (och Island) världsrekord i facklig anslutning. Gemensamt för dessa länder är bland annat Gent-systemet, dvs statsunderstödda fackliga a-kassor. I Norge förstärktes arbetslöshetsförsäkringen 1938. Internationellt sett är den fackliga organisationsgraden hög i samtliga nordiska länder samt Belgien, som också har en sorts Gent-system.

APPENDIX Tabell 16. Antal yrkesaktive medlemmar i LO-Danmark

LO-DK 31/12	Kontingent- betalende	Efterløns- modtagere	Betalende excl. efterlønsmodtagere	Lærlinger	Ungarbejdere	Yrkes- aktive
1990	1 288 905	74 203	1 214 702	74 209	9 165	1 298 076
1991	1 283 935	75 672	1 208 263	77 035	4 423	1 289 721
1992	1 295 880	76 313	1 219 567	82 322	5 075	1 306 964
1993	1 324 386	77 294	1 247 092	89 618	6 214	1 342 924
1994	1 335 393	78 352	1 257 041	89 855	7 261	1 354 157
1995	1 331 917	96 265	1 235 652	86 289	8 157	1 330 098
1996	1 309 335	104 402	1 204 933	85 928	8 352	1 299 213
1997	1 303 906	107 820	1 196 086	85 358	10 239	1 291 683
1998	1 287 098	104 867	1 182 231	88 981	10 237	1 281 448
1999	1 258 609	108 211	1 150 398	87 123	11 791	1 249 312
2000	1 242 205	104 745	1 137 460	89 193	13 175	1 239 828
2001	1 217 964	105 639	1 112 325	91 065	14 511	1 217 901
2002	1 196 850	101 760	1 095 090	87 356	16 002	1 198 448
2003	1 165 858	99 678	1 066 180	85 187	16 096	1 167 463
2004	1 142 088	91 021	1 051 067	88 700	16 038	1 155 805
2005	1 100 710	79 842	1 020 868	86 866	16 565	1 124 299
2006	1 052 138	71 386	980 752	87 188	9 589	1 077 529
2007	1 017 021	71 627	945 394	83 865	6 323	1 035 582
2008	988 207	67 996	920 601	82 169	5 077	1 007 847
2009	954 653	63 978	890 675	83 244	4 221	978 140
2010	916 546	58 066	858 480	85 241	4 191	947 912
2011	872 129	52 472	819 657	84 910	4 400	908 967
2012	894 513	47 033	847 480			
2013	866 950	44 571	822 379			

Kommentarer till tabell 16 (Danmark)

Anm. Uppgifterna anges av LO i allmänhet per 1/1 efterkommande år, vilket här har ändrats till 31/12 året dessförinnan. 31/12 1995: 5 133 nya LO-medlemmar fr o m 1/1 1996 fråndragna.

Vid beräkningen av den fackliga organisationsgraden har den högra kolumnen (yrkesaktiva) använts åren 1990-2011 och från och med 2012 tredje kolumnen från vänster varför det föreligger ett brott i serien mellan 2011 och 2012.

I rapporter från Faos vid Köpenhamns universitet har antalet yrkesaktiva LO-medlemmar före 2002 (före 2005 i tabellen på samma sida, vilket syftar på år 2000 och tidigare, vilka är de år som förekommer i tabellen) som beräknats genom att uppskatta antalet "kontingentbetalende" medlemmar till 80% av det officiella medlemstalet. Se Christian Lyhne Ibsen, Jesper Due & Jørgen Steen Madsen (2013) "Stigning i organisationsgraden for andet år i træk (København: Faos, 22 april 2013), s. 2 fotnot 1.

Lärlingar, EFG-elever och vilande medlemmar (pensionärer) betalar inte kontingent (medlemsavgift). Det gör däremot arbetslösa och efterlönsmodtagere /overgangsydelse. Då de senare närmast är att betrakta som en sorts pensionärer subtraheras de från betalande medlemmar (kontingentbetalende medlemmer). Lärlingar, ungdomsarbjdere och EFG-elever adderas däremot eftersom de medräknas i arbetsstyrkan som löntagare.

För 31/12 2010 saknades uppgifter om antalet efterlönsmodtagere från ett LO-förbund. Därför användes linjär interpolation med hjälp av åren 2009 och 2010.

Betalande medlemmar 2012 och 2013 avser "arbejdsmarkedstilknyttede medlemmer" (inklusive efterlönsmodtagere).

Källor: uppgifter från LO-Danmark till Anders Kjellberg via fax och e-mail. En del uppgifter kommer från LO:s årsräkenskaper, t ex 31/12 1995-1996 från Årsregnskap LO 1999 s. 7 ("Nøgletal 1996-99") samt LO:s Ugebrev och LO:s Årsberetning /Årsrapport.

Referenser (1)

- Alsos, Kristine & Nergaard, Kristine & Svarstad, E. (2021) *Arbeidsgiverorganisering og tariffavtaler*. Oslo: Fafo 2021:07
- Bergholm, Tapio & Markku Sippola (2022) “The Restructuring of Finnish Trade Unions – the Growing Importance of Women”, *Nordic journal of working life studies*.
- Böckerman, Petri & Roope Uusitalo (2006) ”Ghent System Erosion and Union Membership Decline. Lessons from Finland”, *British Journal of Industrial Relations* 44:2 June 2006, sid. 283–303.
- Calmfors, Lars & Julia Nederberg & Carolina Persson (2021a) *Vad finns det för anledning att vara med i facket?* Stockholm: Fores.
- Calmfors, Lars & Julia Nederberg & Carolina Persson (2021b) ”Vad finns det för motiv att vara med i facket?”, *Ekonomisk debatt* nr 4 2021, 42-54.
- Danielsson Öberg, Anna (2020) *Fack i förändring – exempel från fyra länder*. Stockholm: Futurion 2020:3 http://futurion.se/wp-content/uploads/2020/12/20-1204_Futurion_Rapport_Fack-i-f%C3%B6r%C3%A4ndring_2020_201130.pdf
- Due, Jesper & Jørgen Steen Madsen (2010) *HK og 50%-reglen. Baggrund og effekt*. København: Faos nr 106.
- Due, Jesper & Jørgen Steen Madsen & Mie Dalskov Pihl (2010) *Udviklingen i den faglige organisering: årsager og konsekvenser for den danske model*. København: LO-dokumentation nr 1 2010
- Due, Jesper & Jørgen Steen Madsen & Mie Dalskov Pihl (2011) *Hvem organiserer sig – Forklaringer på medlemskab af fagforeninger og a-kasser*. København: LO-dokumentation nr 3 2011

Referenser (2)

- Ebbinghaus, Bernhard & Claudia Göbel & Sebastian Koos (2011) "Social capital, 'Ghent' and workplace contexts matter: comparing union membership in Europe", *European Journal of Industrial Relations* 17: 107–124. doi: <https://doi.org/10.1177/0959680111400894>
- Ibsen, Flemming & Laust Høgedahl & Steen Scheuer (2013) "Free riders: the rise of alternative unionism in Denmark", *Industrial Relations Journal* 44(5-6).
- Ibsen, Christian Lyhne (2012) *Hvor melder de sig ind? Analyse af lønmodtageres tilbøjelighed til at vælge gule frem for LO-organisationer*. København: Faos 123.
- Kjellberg, Anders (2020) *Den svenska modellen i en oviss tid. Fack, arbetsgivare och kollektivavtal på en föränderlig arbetsmarknad – Statistik och analyser: facklig medlemsutveckling, organisationsgrad och kollektivavtalstäckning*. Stockholm: Arena Idé 2020. <https://portal.research.lu.se/sv/publications/den-svenska-modellen-i-en-oviss-tid-fack-arbetsgivare-och-kollekt>
- Kjellberg, Anders (2021) *Den svenska modellen 2020: pandemi och nytt huvudavtal*. Stockholm: Arena Idé. Tredje upplagan september 2021. <https://portal.research.lu.se/sv/publications/den-svenska-modellen-2020-pandemi-och-nytt-huvudavtal>
- Kjellberg, Anders (2009a) "Det fackliga medlemsraset i Sverige under 2007 och 2008", *Arbetsmarknad & Arbetsliv* nr 2 2009, sid 11-28. <https://portal.research.lu.se/portal/files/3892993/1530824.pdf>
- Kjellberg, Anders (2009b) "The Swedish Ghent system and trade unions under pressure" *Transfer* nr 3-4 2009, sid. 481-504. <https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/2823733/1510661.pdf>
- Kjellberg, Anders (2011) "The Decline in Swedish Union Density since 2007", *Nordic Journal of Working Life Studies* Vol. 1. Nr 1 (August 2011), sid. 67-93. <https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/3462138/2064087.pdf>

Referenser (3)

- Kjellberg, Anders (2017a) ”Self-regulation versus State Regulation in Swedish Industrial Relations” i Mia Rönnmar och Jenny Julén Votinius (red.) *Festskrift till Ann Numhauser-Henning*. Lund: Juristförlaget i Lund 2017, sid. 357-383.
https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/23904978/Kjellberg_FSNumhauserHenning_Self_Regulation_State_Regulation.pdf
- Kjellberg, Anders (2017b) *The Membership Development of Swedish Trade Unions and Union Confederations Since the End of the Nineteenth Century*. Lund University: Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility. Research Reports 2017:2. Uppdaterad 2022. [https://portal.research.lu.se/portal/en/publications/the-membership-development-of-swedish-trade-unions-and-union-confederations-since-the-end-of-the-nineteenth-century\(f155826a-fa3c-41c7-9e34-19c7fc94a8dc\).html](https://portal.research.lu.se/portal/en/publications/the-membership-development-of-swedish-trade-unions-and-union-confederations-since-the-end-of-the-nineteenth-century(f155826a-fa3c-41c7-9e34-19c7fc94a8dc).html)
- Kjellberg, Anders (2017c) *Fackliga organisationer och medlemmar i dagens Sverige*. Lund: Arkiv
https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/34614668/Fackliga_organisationer_och_medlemmar_i_Sverige2017.pdf
- Kjellberg, Anders (2021b) *Vad är facklig styrka? Arbetsplatsfacket centralt i den svenska partsmodellen*. Stockholm: Futurion: <https://portal.research.lu.se/sv/publications/vad-%C3%A4r-facklig-styrka-arbetsplatsfacket-centralt-i-den-svenska-pa>
- Kjellberg, Anders (2022a) *Den svenska modellen i en föränderlig värld*. Stockholm: Arena Idé februari 2022. <https://portal.research.lu.se/sv/publications/den-svenska-modellen-i-en-f%C3%B6r%C3%A4nderlig-v%C3%A4rld> (klicka sedan en bit ned till höger)

Referenser (4)

- Kjellberg, Anders (2022b) *Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund*. Lund University: Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility. Research:
<https://portal.research.lu.se/sv/publications/kollektivavtalens-t%C3%A4ckningsgrad-samt-organisationsgraden-hos-arbe-2>
- Kjellberg, Anders (2022c) *Den svenska partsmodellen och en kollektivavtalad arbetslöshetsförsäkring*. Lunds universitet: Sociologiska institutionen.
<https://portal.research.lu.se/sv/publications/den-svenska-partsmodellen-och-en-kollektivavtalad-arbetsl%C3%B6shetsf%C3%B6>
- Kjellberg, Anders (2022d) *The Nordic Model of Industrial Relations*. Department of Sociology, Lund University: Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility. Research Reports 2022:2. <https://portal.research.lu.se/sv/publications/the-nordic-model-of-industrial-relations>
- Kjellberg, Anders & Christian Lyhne Ibsen (2016) "Attacks on union organizing: Reversible and irreversible changes to the Ghent-systems in Sweden and Denmark". I Trine Pernille Larsen & Anna Ilsøe (red.) *Den danske model set udefra - komparative perspektiver på dansk arbejdsmarkedsregulering*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, s. 279-302.
https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/21682547/Kjellberg_og_Ibsen_2016_ur_Due_og_Madsen.pdf
- Kjellberg, Anders & Kristine Nergaard (2022) "Union Density in Norway and Sweden: Stability versus Decline", *Nordic journal of working life studies*. Vol. 12, februari 2022 sid. 51-72. Special issue S8: Trade unions in the Nordic Labour Market Models – signs of erosion?
https://portal.research.lu.se/files/114477394/Union_Density_Sweden_Norway_Kjellberg_Nergaard.pdf⁴⁸

Referenser (5)

- Larsson, Mats (2020) *Anställningsformer år 2020*. Stockholm: LO 2020
- Larsson, Mats (2021) *Arbetstider år 2021*. Stockholm: LO 2021
- Lindellee, Jayeon (2018) *Beyond Retrenchment. The MultiPillarization of Unemployment Provision in Sweden*. Lund Dissertations in Social Work 54.
https://portal.research.lu.se/portal/files/53825984/Beyond_Retrenchment_Multi_Pillarization_of_Unemployment_Benefit_Provision_in_Sweden.pdf
- Lindellee, Jayeon (2021) “Transformation of the Ghent system in Sweden: Silent Institutionalization of Complementary Unemployment Benefits”, *Nordic journal of working life studies*. Vol. 11, nr 3 2021, <https://tidsskrift.dk/njwls/article/view/123605>
- Lindellee, Jayeon & Tomas Berglund (2022) “The Ghent system in transition: unions’ evolving role in Sweden’s multi-pillar unemployment benefit system”, *Transfer* 2022
https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/117228545/transfer_lindellee_berglund_online_fir_st.pdf
- Lismoen, Håvard & Torgeir Aarvaag Stokke (2004) *Hvorfor varierer organisasjonsgraden?*, Fafo-notat 2004:19.
- Nergaard, Kristine (2022) *Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2020 og 2021*. Oslo: Fafo-notat 2022:09.
- Nørgaard, Asbjørn & Natahlie Nyholm Olsen (2020) *Ulige adgang til lønforsikringer. En analyse af forskelle i priser og vilkår på tværs af faggrupper*. København: Cevea.
- Scheuer, Steen (1992) ”Return to Decentralization”, i Anthony Ferner & Richard Hyman (eds) *Industrial Relations in the New Europe*. Oxford: Blackwell.

Referenser (6)

- Shin, Young-Kyu & Petri Böckerman (2019) 'Precarious workers' choices about unemployment insurance membership after the Ghent system reform: The Finnish experience', *Social Policy and Administration* 53(7), 921-938. <https://doi.org/10.1111/spol.12485>
- Stokke, Torgeir Aarvaag (2000) *Organisasjonsgrader i norsk arbeidsliv 1945-1998*. Oslo: Fafo-notat 2000:10.

Kontaktinformation

Anders Kjellberg, senior professor

Sociologiska institutionen

Box 114

221 00 Lund

Tel: 046-222 88 47

E-post: anders.kjellberg@soc.lu.se

Hemsida: <https://www.soc.lu.se/anders-kjellberg>

LUND UNIVERSITY
Faculty of Social Sciences